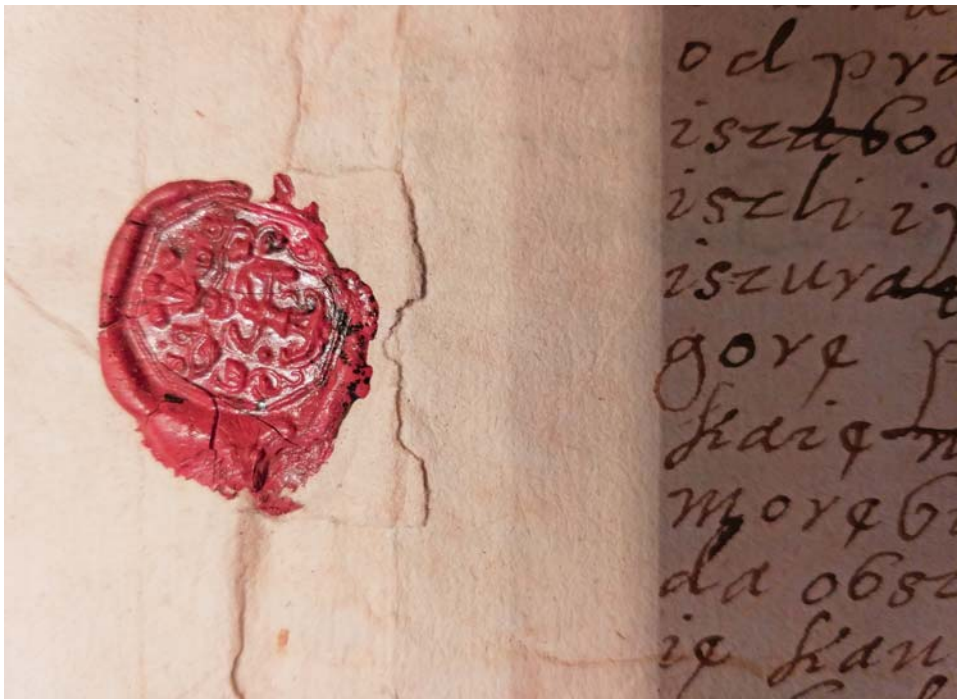

**Moia dragha dussicza ... ov liszt da se da
vu nihove poglavite, a mene draghe ruke**

**Pisma obitelji Chernkoczy (Črnkovečki)
u arhivskim fondovima Hrvatskoga
državnoga arhiva: izbor**

*Pečat obitelji Gradečki (Gereczy), koji je u vrijeme oba svoja braka u svojim pismima i drugim dokumentima koristila Elizabeta Barbara Gereczy
(HR-HDA-726-OJV, kut. 30, s. d.)*

Uvodna studija

I.

U Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu, u arhivskim fondovima Obitelj Chernkoczy arhivske oznake HR-HDA-705¹ te Obitelj Josipović-Vojković signature HR-HDA-726 serija Missiles² sačuvana je korespondencija članova plemićke obitelji Chernkoczy (Črnkoci, Črnkovački). Glavnina pisama nastala je u drugoj polovici 17. stoljeća i tijekom prva dva desetljeća 18. stoljeća. Neka od pisama u formi su službene korespondencije između pojedinih članova obitelji i različitih predstavnika institucija svjetovnih, vojnih i crkvenih vlasti, neka su nastala kao rezultat prevladavajućih ekonomsko-socijalnih prilika i u formi su patronatsko-klijentelističkoga odnosa i odnosa zemaljski gospodar-podložnik, a druga imaju osobniji i obiteljski karakter, odnosno nastala su kao privatna prepiska između pojedinih članova obitelji ili pripadnika njihova širega obiteljskoga i društvenoga kruga. Zajedničko je velikomu broju spomenutih pisama da su pisana hrvatskim kajkavskim idiomom, a upravo potonja od spomenutih, ona obiteljskoga tipa, tema su ove studije i fundus za odabir ovdje objavljenoga gradiva.³

Obitelj Chernkoczy (pisani je to oblik obiteljskoga imena kojim su se sami članovi potpisivali u svojoj korespondenciji) ili pak u suvremenom znanstvenom i stručnom diskursu prevladavajući iskaz njihova prezimena Črnkovečki ili Črnkoci,⁴ hrvatska je plemićka obitelj čiji se tragovi u arhivskom gradivu mogu slijediti od razdoblja prve polovice 14. stoljeća sve do prve polovice 18. stoljeća, kada su izumrli posljednji potomci obitelji – isusovac Baltazar Chernkoczy (1674.-1722.) i klarisa Ana Marija Magdalena Kristina Chernkoczy (o. 1696.-1731.). Obitelj je do sada rijetko bila predmetom stručnoga ili znanstvenoga istraživanja,⁵ a ponajviše podataka o pojedinim

¹ HR-HDA-705. Obitelj Chernkoczy (dalje: OC), kut. 1.

² HR-HDA-726. Obitelj Josipović-Vojković (dalje: OJV), serija Missiles, kut. 21, 22, 23, 24, 25, 29, 30 te kut. 19 (Opći spisi obitelji Vojković).

³ Objavljeno gradivo priređeno je u sklopu znanstvenoga projekta "Obitelj kroz povijest – iskazi i nositelji identiteta društava središnje i sjeverozapadne Hrvatske od kasnog srednjeg vijeka do modernoga doba" (HKS 2019-2), koji se provodi na Hrvatskom katoličkom sveučilištu u Zagrebu.

⁴ U ovoj studiji i podtekstnim bilješkama u gradivu koristim zapis imena kojim su se članovi obitelji potpisivali u svojim pismima, dakle Chernkoczy. Na isti način koristim i zapis prezimena obitelji Gereczy kako se je naime potpisivala članica obitelji Elizabeta Barbara Gereczy. Imena drugih plemićkih obitelji koje se spominju i koja se uobičajeno pišu hrvatskim inačicama prezimena bilježim na taj način. Kod pisanja prezimena u podtekstnim bilješkama hrvatskim inačicama pridodani su i drugi zapisi prezimena kako se nalaze u izvorima korištenima pri analizi pisama.

⁵ Usp. Emilij Laszowski, "Posljednji plemići Črnkovački," *Narodne novine* 65 (1. kolovoza 1899): str. 4; (2. kolovoza 1899): str. 3-4; Tatjana Radauš, "Črnkovečki (Črnkoci)," u *Hrvatski biografski leksikon*, svezak 3, ur. Trpimir Macan (Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 1993), str. 104-106; Valentina Janković, "Njezini okviri slobode," *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest FF Sveučilišta u Zagrebu* 45 (2013): str. 39-57;

članovima i njihovim obiteljskim vezama u svojoj je genealoškoj studiji objavio Pavao Maček.⁶ Patrimonij obitelji, posjed Črnkovec, nalazio se je, uz još neke njihove posjede, na području Zagrebačke županije, stoga su već od sredine 15. stoljeća pojedini članovi obitelji obavljali određene županijske dužnosti, poput primjerice službe plemićkoga suca. Uspom obitelji započeo je u drugom desetljeću 17. stoljeća, kada su Luka, i osobito njegov sin Gabrijel Chernkoczy, proširili obiteljski zemljišni posjed i na područje Varaždinske županije, od čega su najvažnija bila imanja u okolici Zaboka, Konjščine i Turnišća. Istodobno su obavljali različite županijske i kraljevske dužnosti. Obojica su bili pobirači kraljevskoga poreza, podžupani te prisežnici Oktavalnoga suda, a Gabrijel je u više prilika bio članom povjerenstava i poslanstava staleža i redova Hrvatsko-slavonskoga Kraljevstva, te je kasnije obavljao i službu protonotara Kraljevstva. Njegov nasljednik Ladislav Chernkoczy (umro 1674.) bio je sudionik, naknadno pomilovan, urote hrvatskih velikaša predvođenih Zrinskima te su kasnije njegovi sinovi Franjo i Gabrijel studirali na Sveučilištu u Grazu i bili časnici banskih postrojbi.⁷ Franjo Antun Chernkoczy upravo je jedan od korespondenata čija su pisma supruzi Elizabeti Barbari Gereczy (Gradečkoj) objavljena u sklopu ovoga građiva.

U ovom, dakle, izdanju *Fontesa* objavljen je izbor iz korespondencije nekoliko članova obitelji Chernkoczy, a riječ je o 73 obiteljska pisama četvero korespondenata koji su sačinjavali nuklearnu obitelj. U prvom dijelu ovoga izdanja objavljena su sačuvana pisma Elizabete Barbare Gereczy prvomu suprugu Franji Chernkoczyju, potom sinu Kristoforu Chernkoczyju – posljednjemu muškome potomku obitelji te konačno drugomu suprugu Nikoli Vojkoviću. U drugom dijelu zbirke objavljena su pisma Franje Chernkoczyja supruzi Elizabeti Barbari, a treći je i najmanji dio zbirke posvećen pismima Kristofora Chernkoczyja majci Elizabeti Barbari te pismima Ane Marije Magdalene klarise Kristine bratu Kristoforu Chernkoczyju. Navedena pisma nastala su u razdoblju od 1688. do 1712. godine, a glavnina istih u prvoj polovici posljednjega desetljeća 17. stoljeća.

Osim međusobne privatne korespondencije članova obitelji u rečenim fondovima, sačuvana su i pisma osoba koje su se nalazile u rodbinskim i prijateljskim odnosima s navedenim Chernkoczyjima. Izdvojila bih pisma Terezije Patačić i Adama Gereczyja te Barbare Gotal Pethö sestri, odnosno kćeri Elizabeti Barbari te pisma Baltazara Patačića, jednoga od najuglednijih pripadnika spomenute obitelji, šogoru i prijatelju Franji Chernkoczyju, i kasnije njegovoj supruzi, a svojoj šogorici Elizabeti Barbari. Treba spomenuti kako je osim privatne obiteljske korespondencije sačuvana i ona koja je Franji te kasnije njegovu sinu Kristoforu Chernkoczyju pristizala zbog županijskih i kraljevskih

Valentina Janković, "Plemićka obitelj Vojković-Vojkffy i društveno-kulturni život Zagreba i okolice u 18. stoljeću," (doktorski rad, Sveučilište u Zagrebu, 2013).

⁶ Pavao Maček, *Dva stara roda Zagrebačke županije: Mikulići od Brokunovca i Črnkovečki od Črnkovca* (Zagreb: Društvo za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije Tkalčić, 2007).

⁷ Radauš, "Črnkovečki", str. 104-105.

službi koje su obavljali, a Elizabeti Barbari, osobito u vrijeme udovištva i skrbništva nad maloljetnom djecom, pristizala je korespondencija koja se ticala gospodarenja obiteljskim posjedima, namirivanja novčanih dugovanja te kasnije, tijekom njezina drugoga braka, imovinsko-pravnih pitanja u vezi s obiteljskim posjedima.

Elizabeta Barbara Gereczy (Gradečka), kći Barbare Gotal i Stjepana Gereczyja, kapetana banskih konjanika⁸ s posjedom u Varaždinskoj županiji, rođena je oko 1670. godine.⁹ Imala je dvije sestre, Anu Julijanu te spomenutu Tereziju udanu za Baltazara Patačića, i brata Adama Antuna Stjepana Gereczyja. Za Franju Antuna Chernkoczyja udala se je vjerojatno 1686. godine uz prethodnu papinsku dispencu,¹⁰ jer je njezina tetka Helena Gotal bila druga supruga Ladislava Chernkoczyja i ujedno pomajka supruga Franje. U braku je Elizabeta Barbara rodila petero djece, od koje su odraslu dob doživjeli sin Kristofor i kći Ana Marija Magdalena. Iz ovdje objavljenoga gradiva vidljivo je kako je u suprugovoj odsutnosti uz njegove savjete bila angažirana u vođenju obiteljskih posjeda i namicanju novčanih sredstava, ali je jednako tako bila brižna i voljena supruga, sestra i majka, te aktivna sudionica i pratiteljica obiteljskih i društvenih događanja. Nakon suprugove smrti, u siječnju 1706. godine, Elizabeta Barbara postala je skrbnica svoje malodobne djece opterećena dugovima, a nakon sinove punoljetnosti i u njegovoj odsutnosti također je bila angažirana u gospodarenju posjedima. Dvije godine nakon sinove pogibije, u ljeto 1719. godine preudala se je za tadašnjega vojvodu utvrde Kamensko u Karlovačkom generalatu, a kasnije podžupana Zagrebačke županije Nikolu Vojkovića od Klokoča. Slijedom toga bračnoga saveza velika je većina obiteljskih dokumenata, pisama, pravno-imovinskih spisa i drugoga gradiva obitelji Chernkoczyj dopjela u vlasništvo obitelji Vojković-Vojkffy, s čijim pak arhivskim gradivom i danas čini cjelinu u spomenutom obiteljskom fondu Josipović-Vojković Hrvatskoga državnoga arhiva. Tijekom kratkotrajnoga drugoga braka zajedno sa suprugom vodila je imovinsko-pravne sporove protiv pretendenata i vjerovnika, a za očuvanje obiteljskih posjeda Chernkoczyjevih uslijed preminuća posljednjega muškoga nasljednika. Umrula je u jesen 1722. godine, a dio obiteljskih posjeda Chernkoczyjevih, poput primjerice posjeda u Stražemanu, naslijedio je njezin drugi suprug.¹¹ Elizabeta Barbara svoja je pisma uvijek, kao uostalom i druge plemkinje njezina vremena, potpisivala svojim djevojačkim prezimenom i zatvarala ih pečatom s obiteljskim grbom Gereczyjevih, koji je u vrijeme udovištva utiskivala u crni vosak.¹² Pisala je na hrvatskom jeziku kajkavskoga idioma i za pretpostaviti je kako se slabije ili se uopće nije služila latinskim jezikom. Pri tom nije se u mnogom razlikova-

⁸ Usp. *Zaključci Hrvatskog sabora: Sv I*, ur. Josip Buturac i dr. (Zagreb: Državni arhiv NR Hrvatske u Zagrebu, 1958), str. 278, 308, 319 i 338.

⁹ Prema podacima koje donosi Pavao Maček, rođena je 1672. godine. Usp. Maček, *Dva stara roda*, str. 289.

¹⁰ Usp. HR-HDA-726-OJV, kut. 8, dokument bez oznake "Nos Alexander Ignatius Mikulich...".

¹¹ O podacima iz života i djelovanja Elizabete Barbare Gereczy usp. Maček, *Dva stara roda*, str. 286-290; Janković, "Njezini okviri slobode," str. 39-57; Janković "Plemićka obitelj Vojković-Vojkffy," str. 45 *et passim*.

¹² Usp. HR-HDA-726-OJV, kut. 29, sign. 3. V. i 28. V., ovdje objavljeni kao pisma sinu Kristoforu Chernkoczyju od 3. svibnja 1715. i 28. svibnja 1715. godine.

la od plemkinja svojega doba. Elizabeta Barbara bila je pokroviteljica župne crkve sv. Martina u Šćitarjevu u blizini obiteljskoga patrimonija Črnkovca, u kojoj je, sudeći prema oporuci, i pokopana u obiteljsku grobnicu uz supruga Franju i sina Kristofora.

Franjo Antun Chernkoczy (o. 1661.-1706.) bio je najstariji sin Elizabete Barbare Berislavić i Ladislava Chernkoczyja. Imao je mlađega brata, Gabrijela Ladislava (o. 1662.), oženjena Anom Suzanom Oršić, a koji je preminuo 1695. godine. Njegov polubrat, sin Helene Gotal, bio je spomenuti Baltazar Chernkoczy, kasnije isusovac, regens sjemeništa u Zagrebu te ravnatelj zagrebačkoga isusovačkoga kolegija.¹³ Na Sveučilištu u Grazu, koji su pohađala i njegova braća, slušao je Franjo Chernkoczy 1677. retoriku. Godine 1685. sudjelovao je u sukobu s Osmanlijama tijekom oslobađanja Slavonije u Velikom (Bečkom) ratu (1684.-1699.), odakle je tijekom opsade Virovitice pisao pomajci Heleni Gotal.¹⁴ Tijekom života obnašao je više vojnih i upravnih dužnosti, a u periodu od 1688. do 1704. bio je članom više povjerenstava i poslanstava staleža i redova Hrvatsko-slavonskoga Kraljevstva na bečkom dvoru i tijekom zasjedanja zajedničkoga Ugarsko-hrvatskoga sabora u Požunu.¹⁵ Od godine 1686. bio je podkapetan Pokupskoga, a od 1688. kapetan banskih konjanika. Iduće godine bio je imenovan podžupanom Varaždinske županije i na toj je dužnosti ostao po prilici do 1703. godine. Titulu kraljevskoga i carskoga podpukovnika dobio je 1693., a godinu dana kasnije imenovan je pukovnikom. Dvorskim carskim savjetnikom postao je u siječnju 1698. godine.¹⁶ Zapovjednikom Zrina imenovan je 1703., a iste je godine kraljevskom darovnicom dobio posjed Stražeman na području Velike u Požeškoj županiji. Radi obavljanja brojnih dužnosti, osobito one ablegata Hrvatskoga Kraljevstva na Dvoru, tijekom kojih je primjerice pregovarao o visini naknade za kvartir vojnih postrojbi,¹⁷ često je i dugotrajno izbivao od kuće, što je vidljivo iz pisama njegove supruge, ali i njegovih upućenih njoj, koja su puna međusobnoga povjerenja, naklonosti i brige za obitelj i posjede. Osobito se ističu pisma u kojima Franjo Chernkoczy nastoji pomoću vještine bečkih liječnika pridonijeti liječenju sinovih i supruginih zdravstvenih teškoća¹⁸ te pisma u kojima suprugu izvještava o karakteru poslova koje kao izaslanik hrvatskih staleža i redova obavlja u Beču. U svojim poslovima i društvenosti, kako u Beču tako i u domovini, neminovno je bio upućen na pripadnike najvišega hrvatskoga i ugarskoga plemstva, poput hrvatskoga bana Adama Batthyányja ili zagrebačkoga biskupa Stjepana Selišćevića, no sudeći prema pismima, najviše je vremena, osobito

¹³ Radauš, "Črnkovečki", str. 105; Maček, *Dva stara roda*, str. 282-286.

¹⁴ Pismo je objavio Emilij Laszowski, "Pabirci iz obiteljskih arhiva Sermage i Josipović," *Viestnik Hrvatskog državnog arhiva u Zagrebu* 9-10 (1941): str. 159.

¹⁵ Usp. *Zaključci Hrvatskog sabora: Sv. II*, ur. Josip Buturac i dr. (Zagreb: Državni arhiv NR Hrvatske u Zagrebu, 1958), str. 1-265.

¹⁶ Maček, *Dva stara roda*, str. 286.

¹⁷ Ovdje objavljeno pismo iz Beča od 29. veljače 1695. godine.

¹⁸ Usp. ovdje objavljeno pismo iz Beča od 23. lipnja 1696. godine.

u Beču, provodio u društvu prijatelja i šogora Baltazara Patačića, savjetnika Ugarske dvorske kancelarije te Elizabetine sestre Terezije, Patačićeve supruge.

Franjin i Elizabetin sin Kristofor Josip Chernkoczy rođen je vjerojatno 1692. godine.¹⁹ Zajedno s majkom postao je 1711. godine članom bratovštine sv. Barbare.²⁰ Na hrvatskom je saboru održanom u prosincu 1713. godine bio imenovan podžupanom Zagrebačke županije,²¹ a na istom saboru zajedno je s Ivanom Draškovićem i Baltazarom Patačićem imenovan ablegatom staleža i redova na dvoru u Beču. Od rujna 1714. bio je izaslanikom Hrvatsko-slavonskoga Kraljevstva na zajedničkom Ugarsko-hrvatskom saboru u Požunu.²² U pismima koja mu tijekom 1715. godine upućuje u Požun, majka ga titulira i kapetanom postrojbi banskoga banderija.²³ U ovdje objavljenim pismima koja je Kristofor Chernkoczy boraveći u Beču slao majci dominiraju briga za posjede i odnosi s rođacima, a u onima koja je primao od majke tijekom svojega boravka u Požunu prevladavaju majčina briga za njegovo zdravlje, nezadovoljstvo Elizabete Barbare sinovom uskratom informacija, kao i društvene teme i odnosi. Kristofor je, kao i njegov otac, bio član Patačićeva društva Pinte,²⁴ a godine 1716. u nedostatku potomstva adoptirao ga je Kristofor Vragović, barun i posjednik Križovljana i Maruševca, učinivši ga tako zakonitim nasljednikom svoje imovine. Uspješnu je Chernkoczyjevu karijeru zaustavio Habsburško-osmanski rat (1716.-1718.), u kojem je Kristofor Chernkoczy sudjelovao kao pripadnik banskih vojnih postrojbi. Poginuo je 19. rujna 1717. u jednom okršaju s osmanskim trupama na rječici Divuši, nakon povlačenja opsade utvrde Novi na Uni.²⁵ Prema oporuci koju je sastavio godinu dana ranije sahranjen je također u obiteljskoj grobnici Chernkoczyjevih u crkvi u Šćitarjevu kao posljednji muški potomak obitelji.²⁶ Kristofora je nadživio već spomenuti stric isusovac Baltazar te sestra Ana Marija Magdalena, kasnije časna sestra u zagrebačkom samostanu sv. Klare.

¹⁹ U svojoj genealoškoj studij Pavao Maček pretpostavio je da je riječ o 1690. godini, a točan datum njegova rođenja za sada još uvijek ostaje nepoznanica. Usp. Maček, *Dva stara roda*, 299. Međutim, u pismu majci iz Beča od 11. svibnja 1712. godine Kristofor Chernkoczy navodi kako još nema ni dvadeset godina, stoga se može pretpostaviti da je rođen upravo navedene 1692. godine. Tomu u prilog idu i podatci koje o Kristoforu kao djetetu saznajemo iz ovdje objavljene korespondencije njegovih roditelja.

²⁰ Janković, "Plemićka obitelj Vojković-Vojkffy," str. 195.

²¹ *Zaključci Hrvatskog sabora: Sv. II*, str. 529.

²² Usp. instrukcije za poslanike na zajednički sabor u: *Zaključci Hrvatskog sabora: Sv. III*, ur. Josip Buturac i dr. (Zagreb: Državni arhiv NR Hrvatske u Zagrebu, 1961), str. 31-33.

²³ Usp. ovdje objavljeno pismo iz Zagreba od 3. svibnja 1715. godine.

²⁴ Vladimir Dugački, "'Doktori neomedicinskoga fakulteta' Baltazara Patačića (1696.-1719.)", *Gazophylacium* 1-2 (2004): str. 8.

²⁵ Zapis o spomenutoj bitci i pogibiji Chernkoczyja i drugih plemića u svojem je dnevniku *Diarium* ostavio Baltazar Patačić. Dnevnik je objavio Ivan Kukuljević Sakcinski. Usp. "Zapisci baruna Baltazara Patačića i grofa Adama Oršića od godine 1691. do 1814.", *Arhiv za povjestnicu jugoslavensku* 10 (1869): str. 243-244.

²⁶ Maček, *Dva stara roda*, str. 297-299; Janković, "Njezini okviri slobode", str. 45-46 i 50-51. Oporuku usp. HR-HDA-726-OJV, kut. 10, sign. p 1700.

Ana Marija Magdalena rođena je vjerojatno oko 1696. godine. Do tada se u pismima njezina oca Franje spominje samo Kristofor, a kasnije on koristi izraz dječica ili *cumpania*.²⁷ Godine 1709. položila je zavjete u samostanu, a prema jednoj potvrdi o izvršenoj obvezi (tzv. kvijetancija) njezina majka 1710. godine samostanu klarisa plaćala je kćerino uzdržavanje i školovanje.²⁸ Brigu o sestrijoj doti samostanu preuzeo je 1716. godine Kristofor, kojemu je četiri godine ranije Kristina uputila dva ovdje objavljena pisma. U dokumentima trag joj se gubi 1731. godine, kada je vjerojatno preminula nadživjevši tako sve ostale članove obitelji.²⁹

Razdoblje nastanka ovih pisama omeđuje ujedno i vrijeme velikih vojnih sukoba kršćanskih snaga središnje Europe i Mletačke Republike s Osmanskim Carstvom, ali i vrijeme važnih političkih događaja u Hrvatsko-slavonskom Kraljevstvu, koji su neminovno doticali i duboko utjecali na životne prilike autora objavljenih pisama. Riječ je o dugotrajnom habsburško-osmanskome ratu, koji je trajao od 1684. do 1699. godine, te o ratnom sukobu od 1716. do 1718. godine, potom pobuni ugarskoga velikaša Ferencu II. Rákoczyja te o smjeni na prijestolju Ugarskoga Kraljevstva nakon polustoljetne vladavine Leopolda I. Ti su događaji bili popraćeni političkim pritiscima ugarskoga plemstva u dokidanju zasebnosti Hrvatskoga sabora i položaja samoga Kraljevstva, kao i odgovora staleža i redova Hrvatskoga sabora u obliku donošenja Hrvatske pragmatičke sankcije, odnosno članka 7. i adrese na novookrunjenoga Karla III. 1712. godine.

Iako je ovdje riječ o privatnoj prepisci članova obitelji, dakle o gradivu koje nema javno-pravni karakter, pisma suvremenika i aktivnih sudionika nekih od navedenih događaja pružaju subjektivnije očište i drugačiju perspektivu na spomenutu prošlu zbilju. Posredno, primjerice, ocrtavaju pozadinu političkoga i društvenoga angažmana pojedinaca pri institucijama vlasti te snalaženje u ratnim prilikama za vlastite probitke i uzdizanje obiteljskoga imena, ukazujući istovremeno na opasnost koju spomenute ratne prilike donose. Otkrivaju također socijalni potencijal pojedinaca te njihovu društvenu umreženost. Pridonosi ovo gradivo svakako i poznavanju načina komunikacije, komunikacijskih pravaca i kretanja informacija. Ovdje objavljena pisma neposredno govore i o važnosti zemljišnoga posjeda kao temeljnoga izvora prihoda i materijalnoga statusa plemstva te o gospodarenju posjedima i značenju trgovine u koju je plemstvo bilo aktivno uključeno. Otvaraju svakako i niz drugih suvremenih istraživačkih tema u okviru povijesti emocija i povijesti obitelji, potom tema iz povijesti svakodnevice i mikropovijesti, zdravstva i zdravstvene skrbi te prozopografskih i jezičnih istraživanja. Ovdje bih osobito izdvojila pitanje uloge plemkinje u ranonovovjekovnom društvu i ekonomici obiteljskih posjeda.

²⁷ Pavao Maček u svojoj rodoslovnoj raspravi pretpostavio je da je rođena 1692. godine. Maček, *Dva stara roda*, str. 300-301. Spomenuto Franjino pismo datirano je u listopad 1696. godine.

²⁸ Janković "Plemićka obitelj Vojković-Vojkiffy," str. 72. Za originalni dokument usp. HR-HDA-726-OJV, kut. 12, sign. 23.VIII. 1710.

²⁹ Maček, *Dva stara roda*, str. 301.

Zanimljivo je svakako primijetiti i način na koji je dio ovdje objavljenih pisama ostao sačuvan do danas. U svojem kružnom putovanju pisma su, primjerice ona Elizabete Barbare, odašiljana s njezinih zagorskih posjeda nerijetko poštom preko Graza do Beča ili Požuna te su se zahvaljujući adresatu ponovno vraćala na mjesta polaska, da bi sačuvana s ostalim dokumentima u konačnici dobila mjesto među drugom ostavštinom obitelji.

II.

U ovom je izdanju časopisa *Fontes* objavljeno 39 pisma koja je Elizabeta Barbara Gereczy pisala počevši od 1688./1689. godine te u periodu od 1693. do 1695., potom 1715. godine te između 1719. i 1722. godine. Prvo je razdoblje kada ona kao vrlo mlada tek udana žena vidljivo nevještim rukopisom izvještava supruga o poduzetim poslovima na posjedu i novčanim sredstvima za potrebe u kućanstvu. Drugo je razdoblje nakon rođenja sina, kada kao mlada majka brine za sinovo zdravlje, ali se intenzivno bavi i upravljanjem posjedima, privređivanjem novčanih sredstava i poboljšanjem materijalnoga statusa obitelji. Vidimo kako brine o prodaji meda i vina te o konjima i žitu, čijom prodajom obitelj također namiče novčana sredstva. Njezina su pisma puna zabrinutosti za suprugovo zdravlje. Obiluju također informacijama o zdravlju i napretku njihova sina te roditeljskom emocijom koja izbija iz sinova imena od milja – Tofica. U svojim pismima Elizabeta Barbara često je izražavala nezadovoljstvo poštanskom uslugom, izvještavala je supruga o različitim društvenim zbivanjima, ali i o vremenskim prilikama koje su itekako mogle utjecati na prinose s posjeda te na živote onodobnih ljudi u smislu njihove pokretljivosti. Naziru se u pismima i želja za izvanjskim vizualnim iskazom materijalnoga i društvenoga položaja u vidu odijevanja, ali i međusobni odnosi članova obitelji, načini ophođenja i obilježavanja blagdana te drugi oblici društvenosti.

U doba udovištva, kada je njezin sin odrastao, u pismima se je žalila na nedostatak informacija koje joj sin sa svojim položajem može pružiti, brinula je zbog njegova zdravlja i dugotrajnosti boravka na saboru u Požunu te njegova društvenoga položaja i obiteljskih posjeda. Posljednju skupinu čine četiri pisma koja je Elizabeta Barbara uputila suprugu Nikoli Vojkoviću većinom u Beč, gdje se je isti nalazio kako bi ishodio povoljnu parnicu u vezi s ostatcima posjeda obitelji Chernkoczy. U tim ju pismima ponovno nalazimo u ulozi majke, odnosno pomajke Nikolinu sinu, a u prepisci prevladavaju teme u vezi s ekonomikom posjeda i prije svega ponašanje suparnika tijekom imovinske parnice. Najviše pisama Elizabeta Barbara napisala je boraveći na obiteljskom posjedu u Turnišću, a slijede ona iz Konjščine, Novoga Marofa i kasnije iz Zagreba. Većina pisama upućenih prvomu suprugu poslana je u Beč, a sačuvana pisma poslana sinu adresirana su u Požun.

Dvije su temeljne osobitosti korespondencije iz pera Elizabete Barbare Gereczy. Budući da je, a to više puta i navodi, gotovo redovito svakom poštom slala pisma, ista

Služba moja pomisna dauamie preporučena
na moja dragha dušiča

prijelazem uasz list isz kojeghaszem razumela
szue sztom pišete tomije iako szal dauasz tak
dughu nebu naszeniem nebude ar nebude masz szenia
mijko dobro hodai dauasz tak dughu nebu torke
ure keszno bude anaimre szakadi szachino na noiu bude
e dobrebno kondite duaiszeti vaniszki ako bump notli
do szue szeszut szium preiti pak nam narubache kond
e szeszut vaniszki napramno ar nijedne dobre rubache
nebudecete imali szobum kai zabor szueti pak
poznaiszet vaniszki budemi potrobno szakadi szal
mije naouo leto koje szeszut szila avie rezem
nika naouo leto dala nanishai avie uszda do konca
a proszi dabije szue dala arszu bude no kakuu
haliu kupuuala tak uasz proszim moja dragha
dušiča po szlicetmi nato tri konce szliarabi
treba nam iednogha bolteku iednogha prefectku
szu iednogha nagzelesznu parteku bude potrebno
na ponut na lo koje kai na kai bude potrebno
presz chesza ne mochi bit i alimi nemore szue na
miszel doiti takmi nato szue poszhetz kai mi
godav hodete ako kai usze poszhetz neche prin
vene ~~szli~~ szkinuti alimi nato szue perve posz
rete neki szami doidecete ar to szue perve dneve pre
ide szasztan **moremuam** obsznariti da nebude
szu szkupa goszpa maika budu in szuoich hiszal
adruszkači in antonienek hiszki kakszete ni rekli
da bude szdruszko diem szkupa naszranu tak sze
id tam szprau idam szim szet do szia .. szkupa goszpu
m maikam in iuancze druszko chija y druszko chicha
oudene kaimye godav szienmu potrebno szueszem

Elizabeta Barbara suprugu Franji Cherkoczyju između 1686. i 1688. godine
(HR-HDA-726-OJV, kut. 30, s. d.)

druszkouch osztaula nato daszem szimala
dau tam doidei itaia tam doidem szobotu kobedu
akuechere uarasidim i aruszkocz to zuerdu sztima
da pyniem gumo nasztanu zakmi ob sznapete
moia dragha duszicza petek uecher szim u iuanze
gde godez miszite nasztanu biri dasze gum szna
chaga derszati goszpa maika teszjo poidu do
nehelle uaroszidim goszpa maika nam szuoiu seluszbu
preporuchaiu terdasz pitaiu kai gudez hahke
materije budete polze hu cheli naszobu necz hahke
napojdsze gute theli kupiti kupiti arszum potrobniy
boltehu iandani moia dragha duszicza neszaberemi
poszlati kaiszi szakdeseniu kalu kupim ako bubeimeti
tuliko penesz aia osztaiem

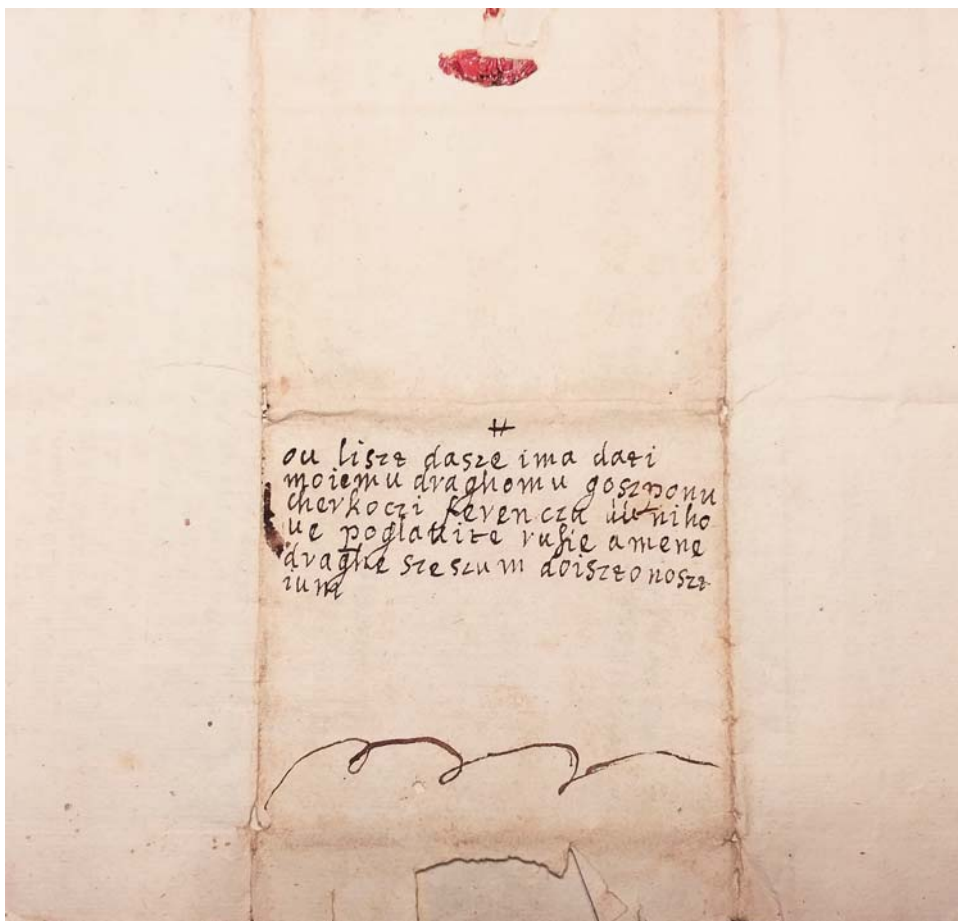
druszkochie
tomasz ddi szukno

wasza uer na touaruszicza
doszmerci more

Eliszabet Barbara Gierczyj

piszano u iuanze
szredu uecher

Eliszabeta Barbara suprugy Franji Chernkoczju izmedu 1686. i 1688. godine
(HR-HDA-726-OJV, kut. 30, s. d.)

ou lize dasze ima dati
mojemu dragomu goszponu
Cherkoczi kowen czu iu ni ho
ue poglatite rufie amene
draghe szeszu m dorzszonozsz
ium

Elizabeta Barbara suprugy Franji Cherkoczju između 1686. i 1688. godine
(HR-HDA-726-OJV, kut. 30, s. d.)

nije datirala godinom njihova nastanka, nego samo datumom ili blagdanom te spomen-danom pojedinoga sveca (primjerice »Piszano vu Ivancze szredu vecher« ili »Piszano on dan po Vidovu«). Stoga je prvenstveni izazov u priređivanju toga gradiva bila identifikacija kronološkoga slijeda nastanka pisama, što je za većinu ipak učinjeno, s obzirom na njihov sadržaj ili u odnosu na sadržaj pisama drugih korespondenata. Druga je osobitost njezine prepiske izostanak uporabe pravopisnih znakova, maloga i velikoga slova te odlomaka u pismu ili bilo kojega drugoga načina odvajanja rečenica ili oblikovanja smislenih cjelina. Jedina su iznimka oznake za razdvajanje riječi na kraju rečenice, kojih se dio prenosi u novi red. Pritom je umjesto suvremene spojnice (-) koristila oznaku dvije donje kose crte (˘) ili puno rjeđe dvotočku. Stoga je najprije bilo potrebno proniknuti u njezin način izražavanja i rečenični sklop, kako bi se u skladu sa suvremenim pravopisom na odgovarajući način odredile rečenice, dodali pravopisni znakovi, odlomci te velika slova.

Dvadeset i šest ovdje objavljenih pisama koje je Franjo Chernkoczy uputio svojoj supruzi datiraju u razdoblje od 1693. do 1696. te manje njih u razdoblje od 1699. do 1704. godine. Glavnina je pisama napisana tijekom njegova odsustva, odnosno boravka u Beču, a rijetka su, poput onoga od 26. prosinca 1699. sa samoga kraja stoljeća odaslanoga s Patačićeva imanja u Lapšini, koje Chernkoczy šalje s nekoga od posjeda u Hrvatskoj. Teme koje prevladavaju u njegovim tekstovima odnose se na brigu za zdravlje supruge i malenoga sina, osobito ljeti 1696. godine, kada je za sina poslao liječnik i konzultirao se s bečkim liječnicima kako bi mu ublažio bolest. U pismima je izvještavao suprugu i o vlastitom zdravlju, o poslovima koje je obavljao tijekom poslanstva te o načinu života u Beču. Jednako tako upućivao je suprugu i savjetovao ju o gospodarenju posjedima ili joj je u potpunosti prepuštao brigu o njima. Raspitivao se je detaljno o stanju posjeda i životinja te o prinosima od plodina. Prenosio je nadalje supruzi informacije o pojedinim društvenim zbivanjima te ju obavještavao o drugim situacijama, primjerice o kupnji opreme koju je naručila za izradu odijela ili je pak, žaleći se na skupoću krojačkih usluga u Beču, u jednom pismu detaljno opisao izgled odijela za čiju se je izradu kod domaćega krojača trebala pobrinuti Elizabeta Barbara.³⁰

Velika većina ovdje objavljenih pisama Franje Chernkoczyja datirana su danom, mjesecom i godinom te mjestom nastanka i gotovo su uvijek podijeljena na odlomke, stoga ih je u pripremi za objavljivanje bilo jednostavnije složiti u kronološku cjelinu koja čini određenu sliku prošle svakodnevice stvaratelja. Uspoređujući sadržaj tih pisama s onima Elizabete Barbare, ista su poslužila za kronološko smještanje i redanje njezinih pisama jer su u arhivskom fondu njezina pisma neoznačena godinama nastanka, poredana po datumima, odnosno naznačenim danima i mjesecima u godini te pretežno skupljena u dvije kutije 29. i 30. fonda Josipović-Vojković zajedno s ostalim nedatiranim gradivom. Franjo Chernkoczy u svojoj je prepisci koristio rečenične znakove poput, primjerice, zgrade, a u nekoliko navrata čak i upitnik i usklik, koji su vrlo rijetki u gradivu pisama dvaju navedenih fondova. Ti znakovi, međutim, ne od-

³⁰ Usp. ovdje objavljeno pismo Franje Chernkoczyja upućeno iz Beča 28. studenoga 1693. godine.

Dajimi Wdawa
moja Daga Duhel

Tvoji ublani listi ljubbeno piseh potrativno pustu, drugat onu
kobotu prei ducetnichem pitran. Dragomic daki Wdawa
y wdaghim natom natom. Dajimi uate Dugl obodues dilo
no tal Wdawa naiti, ali y gonorfia y vcliu bejedega
po hite. Drugat dragho moie spinaise: pazi da ne
zgubis daga, loga selas: nu koim nlesto moie
zalo, ali upa ohebuino daga, plom reprerufiam
kai ractet. fakte a koie naiti lepe, maten'a zlaie
i daga y ranoo tal suprotuno. kodil'omo upi'fluy
pa prie Brata Patakieta z Dohful'ia, i flat tuza luy
la, ter ieduai naidoh'omo, kai ucedna ali y to klanu.
neuuech i wa, ar motnia ne lna kai racte, leguma ud
bud, da ne doide mel mentenila. Jeliti dohlo po fluy
gam dukno poklano: ledi daki ractome of'pauu y nat
vinnu leniemu klegla. Jumbi ovi giungieni lna daki po
uolie bud. Za mi Eze be dohlo racte itida ti, racta
pipati; moiebiti danatz rieden lude racti kai kray
nouitetege. Ufa dafus na hleto moia duhel po
upud. Tomie daga dasti kina bulilo fresdastka
bulilo koudhan'la nu d'p'ob' z'p'oklala. Za koim
a raimne uraneta, od dafu jurau: i d'ugki dafu ne
pobiu. danattija postu itida ne dohlo. Jati repitka
po Lenice wh. Danice udone pluyke, nepo po poste
da p'no liste flimet, y glap za moie Wdaujo, koim
uclia Anala D'oghu d'ob' d'up'i: konin ti rema kai
ob'ranitij, d'ego da fl'i p'ranu Brata Patakieta Uakla.

Pismo Franje Chernkoczyja supruzi iz Beča u Turnišće 13. veljače 1694. godine
(HR-HDA-726-OJV, kut. 23, 13. II. 1694.)

Usacki selioja, koja tak: Juraj: sponeta, kalye broulu
 riuert. vesloje uup- tad liudi hodix. Gofku kelym
 kriuufaste z kremenom e ondeffriemu italiku. Uram
 da y odonud kimes glap: medtentoga alobi Petreku
 piteptale, uufini da sefu fi kmetes loi dughi natli
 a li fi ne fi kon klata gine, da uufini popijzati.
 ra fi baruka pemo toga y piptaljem y wlatruu ju,
 ilat. delo neta ofricialom bi na mifli. Ohtaiem
 juwi daga duple uesen y pauifon Touany dolphud
 z Beata Jan 13 1694 1694 y m lovy pemeu

Momu Daghomu Thouratke Loglan
 Vito Rogiere Elizabethe
 Darbare Kocely ou litro da
 se da mere uie Kroulini
 y Dagh- Dureto.

W. Thumijeha ali
 (Signature)

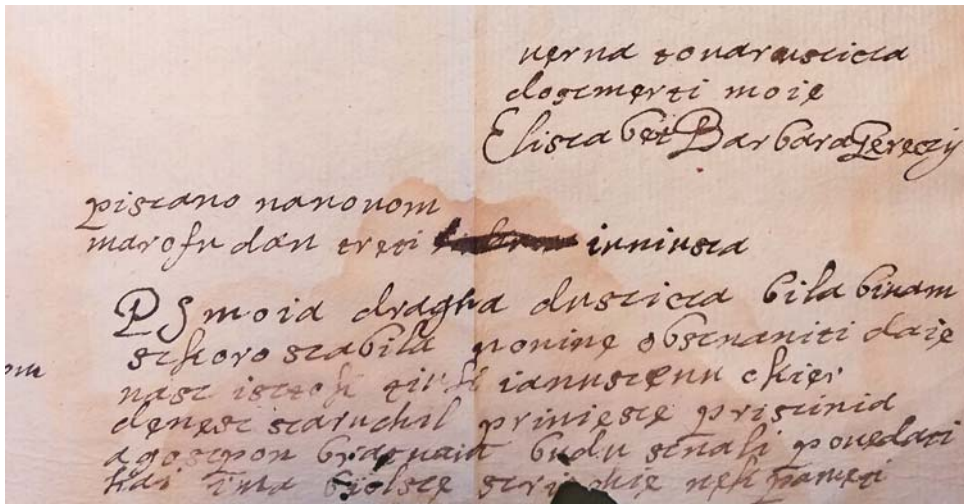
Pismo Franje Cherkoczyja supruzi iz Beča u Turnišće 13. veljače 1694. godine
 (HR-HDA-726-OJV, kut. 23, 13. II. 1694.)

govaraju u potpunosti zahtjevima suvremenoga pravopisanja, stoga se prilikom prijepisa nije slijedilo originalno označavanje, nego je tekst usklađen sa suvremenim gramatičkim i pravopisnim zahtjevima. Slična je situacija s uporabom malih i velikih početnih slova, pri čemu su na mjestima gdje autor koristi velika slova, a njihova uporaba nije u skladu sa suvremenim rješenjima, ona napisana malima, osim u izrazima koja označavaju osobe, primjerice »Gospodin Bratt Patachics« ili »Gospa Maika«, gdje su ista ostavljena kako ih nalazimo u pismima.

Posljednja i najmanja skupina ona je od šest sačuvanih pisama koje je Kristofor Chernkoczy uputio majci 1712., 1716. i 1717. godine te dva pisma klarise Kristine iz 1712. godine poslana bratu u Beč. U Kristoforovim pismima prevladavaju teme o društvenim i političkim kretanjima u Beču, potom o imovini i posjedima te o njegovoj mogućoj ženidbi, a u pismima koja piše s bojišta i koja u njegovu teško čitljivom rukopisu nose trag dokumenata nastalih u žurbi, govori o kretanjima vojnih postrojbi, borbama s Osmanlijama i o načinu zapovijedanja vojnim trupama. Posljednje pismo Kristofora Chernkoczija sačuvano u navedenim fondovima datirano je 14 dana prije njegove pogibije i napisano u vojnom taboru prije pokreta prema utvrđi Novi na rijeci Uni. Donosi podatke o stanju na bojišnici i opisuje sadržaj dijela pisma koje je Chernkoczyju poslao rođak i adoptivni poočim Kristofor Vragović.

Objavljena korespondencija uglavnom slijedi sljedeću strukturu: pozdrav adresatu, informacija kojim načinom je i kada njegovo prethodno pismo pristiglo te podatci o zdravlju pošiljatelja i zaziv dobrog zdravlja primatelju, rjeđe izjava da je pošiljatelj razumio temeljnu poruku prethodnoga primateljeva pisma. Slijedi potom glavni razlog nastanka pisma, obavijest o obavljenim poslovima ili upute za buduće postupanje, osvrt na društvene novosti i vremenske prilike ili neuobičajene pojave. Potom slijedi izjava o vjernosti ili srdačna preporuka pošiljatelja adresatu i njegovim bližnjima te na kraju datacija i potpis pošiljatelja. Rjeđe je uz pismo u arhivskom gradivu priložena omotnica s adresom i utisnutim pečatom ili je adresa ispisana na poledini pisma također s utisnutim pečatom pošiljatelja. Ako su pisma bila odaslana poštanskim putem, tada je adresa na omotnici bila ispisivana na latinskom jeziku. Osim podataka kamo je pismo i komu bilo upućeno, adresat je obično bio tituliran njegovim ili njezinim društvenim staležom te službama koje je obavljao, a ti su podatci korisni za istraživanje u vidu identifikacije pojedinca, njegovih kretanja i društvenoga statusa. U slučaju kada je kao gradivu u arhivskom fondu pismu bila priložena ili unutar pisma umetnuta omotnica, iz sadržaja pisama uglavnom je bilo moguće utvrditi pripada li ta omotnica dotičnomu pismu ili ne. U slučajevima kada bi ovdje objavljena pisma umjesto poštom bila prenošena od strane službenika, članova obitelji i poznanika ili pak umetana u njihova pisma odaslana poštom,³¹ na omotnici ili na pozadini stranice

³¹ Usp. pismo Franje Chernkoczija iz Beča 24. lipnja 1699. ili pismo Franje Chernkoczija supruzi Elizabeti Barbari od 23. siječnja 1694., koje je očito bilo poslano umetnuto u pismo njezinoj majci Barbari Gotal, pa se ona ispričava što ga je slučajno otvorila.

Post scriptum u pismu Elizabete Barbare iz Novoga Marofa suprugu Franji Chernkoczju
u Beč početkom siječnja nepoznate godine
(HR-HDA-726-OJV, kut. 30, s. d.)

uglavnom se nije ispisivalo odredište, nego se je samo, i to najčešće na hrvatskom jeziku, po društvenom staležu titulirala osoba kojoj je pismo bilo namijenjeno. Ponajviše je to vidljivo u korespondenciji Elizabete Barbare i Franje Chernkoczja, primjerice »Momu draghomu y vazdar vernomu thovarussu, poglavito rogiene Elizabethae Barbarae Gereczy ov liszt da sze da, mene vu povoline ruke, sto berse« ili »Ta liszt da sze ima dati moiemu draghomu goszponu, poglavitomu i dobro roienomu goszponu Cernkoczy (!) Ferenczu, vu nihove poglavite, a mene draghe ruke, doisztone (!)«. Nerijetko se u pismima nalazi i *post scriptum* ili je pak na marginama dopisivan dio teksta, posebice ako je za isti nedostajalo mjesta na kraju stranice.³² Na nekolicini dokumenata – najčešće je riječ o otnicima i pismima Elizabete Barbare ili Kristofora Chernkoczja – kasnije je bio dopisan kratak regist ili istaknuta jedna od tema o kojoj je bilo riječi u pismu.³³ Spomenute napomene dopisivao je Elizabetin drugi suprug Nikola Vojković, koji je i naslijedio veliki dio obiteljskih dokumenata, a istu je praksu primjenjivao i na drugoj svojoj sačuvanoj korespondenciji i dokumentima.³⁴

³² Usp. primjerice zanimljiv *post scriptum* Elizabete Barbare u pismu iz Rakitja od 3. ožujka [1720.-1722.] o tučnjavi dvojice turopoljskih plemića.

³³ Usp. pismo Elizabete Barbare suprugu Nikoli Vojkoviću iz Rakitja 6. ožujka »Pokoine moie sene liszt ovo ie za liste da sze gore nai kasu y da ja ne bi iszel doly zgora. Kony iz Zaboka da szu doszli y /.../ Chernkoczze da szu (?)«.

³⁴ Janković, "Plemićka obitelj Vojković-Vojkffy," str. 54-55.

III.

S obzirom na navedene specifičnosti pisma i izraza korespondenata dodatni je izazov predstavljao i njihov prijepis.

Jedan od najvećih izazova bio je čitanje oštećenih, odnosno dokumenata sačuvanih u lošem stanju te onih na kojima je pojedine veće cjeline teksta uslijed izbljedjelosti rukopisa bilo nemoguće iščitati. Takvi su neiščitani dijelovi u tekstu označavani posebnim redaktorskim znakom i pojašnjenjem u podtekstnoj bilješci. Svega su dva pisma, od ukupne međusobne obiteljske prepiske četvero ovdje navedenih korespondenata i sačuvane u spomenutim fondovima, bila u potpunosti ili gotovo u potpunosti nečitljiva na način da pojedine očuvane dijelove nije bilo moguće iščitati kao koherentnu cjelinu te su izostavljeni iz ovdje objavljenoga gradiva.³⁵

Zahvatima prilikom prijepisa nastojalo se poštivati osobitost izraza i pisma svakoga od korespondenta te pritom tekst ipak približiti suvremenomu čitatelju. U skladu s egdotičkim pravilima objavljivanja starijih tekstova³⁶ u prepisanim pismima rabljeni su sljedeći zahvati: dodavanje pravopisnih znakova u skladu sa suvremenim pravopisom: točka, zarez, dvotočka, spojnica, točka-zarez, zagrada; potom pisanje velikoga početnoga slova u imenima i nazivima, odnosno malih početnih slova na mjestima gdje to zahtijeva suvremeni pravopis; dioba teksta u odlomke odnosno smislene cjeline tamo gdje to originalno nije učinjeno. Jedino je pri pisanju datacije, u *post scriptum* i u potpisu pošiljatelja, slijedena struktura teksta kakva se nalazi u pismima. Na mjestima gdje se u tekstu nalaze kratice one su razriješene i u prijepisu gradiva riječi su donesene u punom obliku.

Prilikom prijepisa pisama za označavanje priređivačkih intervencija korišteni su sljedeći redaktorski znakovi:

Uglate zagrade [] korištene su ponajprije za razrješavanje kratica (*N[jegovoj] M[i] l[os]ti*) i nadopunu slova u riječi ako je došlo do njezina kraćenja. U ovdje prikazanom gradivu najčešće su to riječi koje bi trebale završiti slovom *m* (*Ne zna[m] ieszu li na[m]*). Uglate zagrade korištene su i pri umetanju priređivačkih napomena u tekstu, pri čemu je tekst napomene označavan i kurzivnim slovima ([*Adresa na poledini.*], [o. 1693.]).

Prilikom izostanka pojedinoga grafema u rečenici uslijed sastavljenoga pisanja dviju riječi kao jedinstvene naglasne cjeline, riječi su u skladu sa suvremenim gramatičkim i pravopisnim pravilima prepisane odvojeno, pri čemu je u uglate zagrade dodan grafem koji nedostaje (primjerice »i szercza« → *isz [sz]ercza*; »odrugud« → *od [d] rugud*). Čest slučaj bio je pisanje 3. lica jednine nenaglašenoga oblika glagola *biti*,

³⁵ Riječ je o dokumentima u HR-HDA-726-OJV, kut. 19. b. o.; kut. 22, sign. o. 1690.

³⁶ Usp. Ivan Filipović, "Načela naučno-kritičkog objavljivanja arhivskih dokumenta 1526.-1848.," *Arhivski vjesnik* 15 (1972): str. 163 i dalje.

odnosno riječi *je* kao naglasne cjeline s nekom drugom riječju, pri čemu je najčešće slovo *i* kojim se označavao fonem /j/ bio zajednički objema riječima. U tom slučaju unutar uglatih zagrada dodavano je slovo *j* u kurzivu označavajući na taj način suvremenu intervenciju, odnosno suvremeni način pisanja riječi *je*. Primjerice »kaie« → *kai [j]e*; »salmie« → *sal mi [j]e*. U slučaju kada je bilo sigurno na koji bi način autor napisao pojedini grafem, takav je grafem unutar uglate zagrade bilježen bez kurziva (npr. »izaboka« → *iz [Z]aboka*). Razriješena kratica s nastavkom riječi u kurzivu pisana je kada nije bilo sigurno kako bi autor napisao potpunu riječ umjesto kratice. Najčešće je to slučaj u ovdje objavljenim tekstovima pri razrješavanju kratice »gosz« za riječi *gospodin* odnosno *gospođa*. Kratica je u tom slučaju razrješavana na sljedeći način: *gosz[podin]* ili *gosz[pođa]*. Jedino u slučajevima kada je iz konteksta, odnosno preostalog teksta bilo jasno da se kratica »gosz« primjerice odnosi na riječ »goszpa« tada bi u uglatoj zagradi ista bila razriješena bez kurziva (*gosz[pa]*).

Znakom [...] označavana su mjesta na kojima nedostaje skup slova, riječ, više riječi ili rečenica, najčešće uslijed oštećenja samoga dokumenta ili uslijed izbljedjelosti dijela teksta koji je nemoguće rekonstruirati. Na nekim mjestima ta je oznaka dodatno pojašnjena u podtekstnoj bilješci.

Oble zagrade () u tekstu korištene su kada se uslijed primjerice oštećenosti teksta i potpunoga izostanka slova i pojedinih riječi, isto razrješavalo pretpostavkom priređivačice.

Uskličnik u oblim zgradama (!) korišten je za označavanje pogreška prilikom pisanja pojedinih riječi ili pak za označavanje riječi koje su bile obilježje autorova pisanoga izričaja. Primjerice, Elizabeta Barbara piše »blebanus (!)« u značenju *plebanuš*.

Upitnikom u oblim zgradama (?) označavane su teško čitljive, nejasne i riječi nerazjašnjenoga značenja.

Uglate zagrade s donjim kutom L I korištene su pri označavanju naknadno dopisanoga teksta u originalnom dokumentu, teksta napisanoga na marginama ili teksta dopisanoga između redaka. Primjerice: »Neka sze mestri vu tom mustraiu Lali nai paze da dobro!«.

Šiljatim zgradama < > označavan je dio teksta koji je u pismima precrtan. Najčešće je riječ o započetoj pa prekrizenoj rečenici ili pak o pogrešno napisanoj riječi.

Uslijed neobičnoga pisanoga oblika pojedinih riječi njihovo je razrješavanje u nekim slučajevima ponuđeno u podtekstnim bilješkama prepisanih pisama (»szeps« → vjerojatno *sa psima*; »peszichke sztesze« → vjerojatno *pješacke staze*; »cky« → *kči*; »nwego« → *mного*).

Budući da je u ovdje priređenom gradivu riječ o privatnoj korespondenciji i međusobnoj osobnoj prepisci koja nije bila namijenjena javnosti, pojedine osobe ili referencije na određene događaje u pismima danas je teško utvrditi. Na mjestima gdje je

to bilo moguće u podtekstnim su bilješkama dani osnovni podatci o osobama koje se u pismima spominju, kako bi se između ostaloga ukazalo na pojedince koji su sačinjavali društvene mreže korespondenata. U podtekstnim bilješkama razrješavani su i pojašnjavani pojedini izrazi, primjerice *konferencija* kada se u pismima moguće referira na zasjedanje Hrvatske kraljevske konferencije. U bilješkama su također razrješavani ili pojašnjavani pojedini procesi ili događaji spomenuti u pismima, poput kratkoga osvrta na djelovanje hrvatskoga plemstva na Dvoru nakon donošenja Hrvatske pragmatičke sankcije, o čemu majci iz Beča piše Kristofor Chernkoczy.

Razumijevanju teksta pridonosi i *Popis manje poznatih riječi i pojmova*, a snalaženju pri pregledavanju gradiva *Imensko kazalo* i *Geografsko kazalo*. Svako je pismo opremljeno zaglavljem s rednim brojem cjeline i pisma, potom oznakom mjesta i datuma nastanka te registrom na hrvatskom jeziku.

Na kraju ostaje nadati se da su pri objavljivanju ovoga gradiva uspješno primijenjena temeljna egdotička načela te da će tako objavljeni izvori biti dostupniji stručnoj i ostaloj zainteresiranoj javnosti za različite mogućnosti istraživanja koje ovo gradivo pruža.

Priređivačica

*Pečat Franje Chernkoczija na pismu supruzi iz 1694. godine
(HR-HDA-705-OČ, kut. 1, 1694.)*